

Rullstolar i kollektivtrafiken

Individ- och samhällsperspektiv

Reviderad 2011

Hjälpmedelsinstitutet

© Hjälpmedelsinstitutet (HI), 2011

Författare: Anke Samulowitz och Marianne Salén i samarbete med deltagande parter i arbetsgruppen.

Bilderna är i huvudsak tagna 2007-02-27, i samband med ett praktiskt test av rullstolar

(manuellt drivna och eldrivna) i spårvagnar och bussar, i Göteborg.

Foto/illustration: Anke Samulowitz och Carina Jönsson

Projektledare på HI: Jennie Josefsson

Ansvarig handläggare: Ulrika Brändström

URN:NBN:se:hi-2011-11354 (pdf)

Artikelnummer: 11354-pdf

Publikationen är utgiven endast i elektronisk form och kan hämtas i pdf-format på HI:s webbplats, www.hi.se/publicerat. Den kan också beställas i alternativa format från HI.

Rullstolar i kollektivtrafiken

Individ- och samhällsperspektiv

Anke Samulowitz och Marianne Salén
i samarbete med deltagande parter i arbetsgruppen

Innehåll

1. Förord	6
2. Inledning	7
3. Deltagande parter	9
4. Arbetsprocessen	11
5. Resultat	25
5.1 Sammanställning av information	25
• Mått på olika rullstolsmodeller	26
5.2 Spridning av information	28
5.3 Nationell handbok för upphandling	29
6. Referenslista	30
7. Bilagor	31
7.1 Informationsblad för resor med rullstol i kollektivtrafiken	31
• Bladet om rullstolar och bussresor	32
• Bladet om rullstolar och spårvagnsresor	34
• Bladet om rullstolar och specialfordon (färdtjänstbuss) ...	36
• Bladet om rullstolar och tågresor	38
• Bladet om rullstolar och flygresor	39
• Bladet om rullstolar och båtresor	41

1. Förord

Hösten 2006 bildades nätverket ”Rullstolar i kollektivtrafiken” för att diskutera förutsättningar för att resa i kollektivtrafiken med rullstol. Bland annat fanns det oklarheter vilket ansvar kollektivtrafiken, hjälpmedelsleverantörer, hjälpmedelsförskrivare och resenärer har. Det visade sig snart att det fanns ett stort behov av och intresse för att sammanföra aktörer inom trafiken med aktörer inom hjälpmedelsområdet för att förbättra möjligheten för rullstolsanvändare att åka kollektivt. Den lilla arbetsgruppen i Västra Götaland blev snabbt ett nationellt nätverk som bland annat arbetat med sammanställning och spridning av information.

Den första upplagan av rapporten ”Rullstolar i kollektivtrafiken” publicerades 2008. Den är skriven i processform så att man kan följa olika frågor som nätverket tagit upp och sökt svar på.

Efter publikationen fortsatte nätverket att träffas. Rapporten har uppdaterats med en ”lägesrapport oktober 2010”, som är införd under respektive rubrik i ursprungstexten. Därutöver har olika tabeller, sammanställningar och länkar aktualiserats.

Västra Götalandsregionen har lämnat över ansvaret för sammanhållningen av nätverket till Svensk Kollektivtrafik och Hjälpmedelsinstitutet. Det finns många frågor kvar och många angelägna områden att arbeta vidare med. Och förhoppningen är att nätverket kommer att kunna fortsätta sitt konstruktiva samarbete.

Vänersborg september 2011

Marianne Salén och Anke Samulowitz
Regionkansliet
Västra Götalandsregionen

2. Inledning

Handikappolitikens två kungsvägar

Handikappolitiken har två huvudspår. Det ena spåret är att utforma samhället och verksamheterna så tillgängliga som möjligt och det andra är att stärka den enskilde individen med individuella stödinsatser. ”Rullstolar i kollektivtrafiken” är ett exempel på hur dessa två huvudspår behöver samverka för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättningar.

Avdelningen funktionshinder och delaktighet, roll och uppdrag

Avdelningens roll är att stödja politiker i både Handikappkommittén och i Hälso- och sjukvårdsutskottet. Handikappkommittén representerar det ena huvudspåret, tillgänglighet, Hälso- och sjukvårdsutskottet representerar det andra huvudspåret, individstöd.

I budget för år 2006 anger regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen följande: ”Alla regionens verksamheter ska präglas av tillgänglighet, gott bemötande och trygghet.... Kollektivtrafikens resenärer ska uppleva trygghet under resan. Fysisk miljö och information ska i möjligaste mån vara utformad så att alla människor kan ta del av den.”

Handikappkommitténs uppdrag är att företräda personer med funktionsnedsättningar i Västra Götaland och verka för ett tillgängligt Västra Götaland. Vidare ska kommittén och dess avdelning funktionshinder och delaktighet samverka med Västra Götalandsregionens verksamheter, olika samhällsparter i Västra Götaland, nationellt och internationellt. Handikappkommittén har bl.a. ansvarat för framtagningen av ”Riktlinjer och standard/ normer, Tillgänglighet för personer med funktionshinder till trafiken i Västra Götaland”. Det har skett i samverkan med kommunalförbunden, trafikverken, Västtrafik och den samlade handikapprörelsen i Västra Götaland.

Hälso- och sjukvårdsutskottets uppdrag är att svara för en regionövergripande strategisk utveckling av hälso- och sjukvården. Detta omfattar ansvar för prioriteringar, struktur, patientavgifter, regelverk m.m. Här ingår habilitering och rehabilitering inklusive hjälpmedel, frågor som hanteras av avdelningen funktionshinder och delaktighet. Rätt insatta och utprovade hjälpmedel har stor betydelse för god livskvalitet. Genom riktlinjer och produktanvisningar i ”Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel” har länets kommuner och Västra Götalandsregionen enats om ett gemensamt

regelverk, vilket ger en god grund för lika hantering oavsett var i länet man bor. Hjälpmedelsförsörjningen bygger i största möjliga mån på gemensamma upphandlingar i Västra Götaland.

Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken”

Hösten 2006 kom ett mail till avdelningen funktionshinder och delaktighet. ”...Under sommaren har det varit skrivelser om en man som bor i Alingsås och som vill åka till Gråbo med sin Permobil. Tyvärr har han en lång Permobil och kan då inte spännas fast i bussen. ...Hur stor får en elstol vara för att kunna åka i en buss?... ”

Frågan som ställdes var: ”Handlar det om fel rullstol eller fel buss?” Det finns naturligtvis inget enkelt svar på denna fråga. Både hjälpmedelsförskrivningen och tillgänglighetsarbete i kollektivtrafiken följer en mängd olika bestämmelser. Verksamheterna har dock allt för lite kunskap om varandras förutsättningar. Detta påverkar möjligheterna för rullstolsanvändaren att åka kollektivt.

Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken” bildades för att sammanföra personer som arbetar med hjälpmedelsfrågor med personer som arbetar med tillgänglighet inom kollektivtrafiken och med brukarrepresentanter. Arbetet startades med ett Västra Götalandsperspektiv.

Frågornas komplexitet kräver emellertid de samlade kunskaperna och erfarenheterna som finns att tillgå i Sverige. Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken” utvidgades till att omfatta även nationella aktörer.

Frågorna rörde i första hand färdmedlen buss, tåg, spårvagn och flyg men utökades till att i viss mån även omfatta färdtjänstfordon.

Lägesrapport oktober 2010

- Sedan 2008 har nätverket träffats 2 gånger per år.
- Informationsbladen för rullstolar och bussresor och rullstolar och spårvagn har justerats.
- Informationsblad för rullstolar och båtresor har tagits fram.
- Nätverket har fördjupat sitt samarbete, ex. har deltagarna stämt av inför upphandlingar och yttranden i olika frågor.
- Färdtjänstfrågor har blivit ett viktigt område för fördjupade diskussioner. Goda exempel har tagits fram och spridits i nätverket.

De senaste justeringarna av rapporten är införda under respektive avsnitt, under rubriken ”Lägesrapport oktober 2010”. Tabeller, informationsblad, sammanställningar och länkar i referenslistan har ersatts med en aktuell version.

3. Deltagande parter

- Autoadapt
- Banverket
- Färdtjänsten Stockholm
- Handikapprörelsen i Västra Götaland
- Hjälpmiddelsinstitutet
- Luftfartsstyrelsen
- Svensk Kollektivtrafik
- Swedish Medtech
- Vägverket
- Västtrafik
- Västtrafik, Anropsstyrd Trafik
- Västra Götalandsregionen, Område hjälpmedel
- Västra Götalandsregionen, Avdelningen funktionshinder och delaktighet

Medverkande

Anne Perman, Annelie Sjölund, Anke Samulowitz, Barbro Nohlqvist, Berndt Berndtsson, Bo Käll, Carina Jönsson, Charlotte Larsson, Hans Hedström, Henrik Ehrlington, Ingemar Johansson, Jan Petzäll, Jennie Josefsson, Ken Gammelgård, Lars Annerberg, Leif Svensson, Lovisa Eld, Maria Giöbel, Maria Rydström, Marianne Salén, Mikael Bynander, Mohammed Jaber, Olle Asp, Owe Jonsson, Stefan Nord, Thomas Wilhelm, Östen Säfvelin.

Lägesrapport oktober 2010

Nätverket består av följande personer:

- Ann-Christine Olsson (Färdtjänstföreningen)
- Annelie Sjölund (Transportstyrelsen, Luftfartsavdelningen)
- Barbro Nohlqvist (Område hjälpmedel, Västra Götalandsregionen)
- Björn Sundvall, (Svensk Kollektivtrafik)
- Björn Waldenström (Transportstyrelsen, Sjöfartsverket) – tills efterträdare har utsetts
- Bo Käll (Västtrafik, Anropsstyrda resor)

Rullstolar i kollektivtrafiken

- Carina Jönsson (Område hjälpmedel, Västra Götalandsregionen)
- Jennie Josefsson, fr o m 11-03-01 Ulrika Brändström (Hjälpmiddelsinstitutet)
- Nicke Ehk (Västtrafik)
- Mikael Bynander (Autoadapt)
- Niklas Henriksson (Trafikverket)
- Ronny Berntsson (Swedish Medtech)

4. Arbetsprocessen

2006-10-18

Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken” bildades för att sammanföra personer som arbetar med hjälpmedelsfrågor med personer som arbetar med tillgänglighet inom kollektivtrafiken och med brukarrepresentanter. Arbetet startades med ett Västra Götalandsperspektiv.

Det blev tydligt att det saknades en gemensam kunskap om rullstolar i kollektivtrafiken hos brukare, rullstolsförskrivare, rullstolstillverkare och kollektivtrafiken.

2006-11-01

Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken” konstaterade dels behov av ökad kunskap om säkerhet och ansvar och dels en önskan att ”se med egna ögon” hur det fungerar i praktiken att åka buss och spårvagn som rullstolsburen. För att få ökad kunskap om säkerhet och ansvar utökades gruppen med nationella aktörer till mötet 2007-01-18.

2007-01-18

Mötet 2007-01-18 genererade många frågeställningar som redovisas nedan. Frågorna rör olika aspekter som exempelvis ”Fasthållningsanordningar” eller ”Transport” m.m. En del frågor kunde besvaras, framförallt vid nästföljande möte 2007-03-08.

2007-02-27

Bilderna är i huvudsak tagna 2007-02-27, i samband med ett praktiskt test av rullstolar (manuellt drivna och eldrivna) i spårvagn och bussar, i Göteborg.

2007-03-08

Svaren som gavs finns samlade under varje kluster med frågor under rubriken ”Arbetsgruppens resonemang”.

Vilka likheter/olikheter i bestämmelserna m.m. avseende rullstolar i kollektivtrafiken finns det? Kompletterar, täcker, motsäger de varandra?

Det kan konstateras att det finns olikheter i bestämmelser och praxis liksom bristande informationsutbyte. Rullstolstillverkarna har lite kunskap om förutsättningarna för kollektivtrafikens tillgänglighetsarbete och kollektivtrafiken har lite kunskap om behoven som uppstår med dagens rullstolsanvändning. Detta ger svårigheter för både brukaren, förskrivaren, upphandlaren, rullstolsleverantören och kollektivtrafiken.

- Är busskonstruktörer medvetna om vilka behov som finns avseende mått på rullstolsplatser, d.v.s. vilka rullstolsmodeller det förskrivs i Sverige?
- Är rullstolstillverkare medvetna om vilka förutsättningar som finns ur busskonstruktörens perspektiv?
- Vet ansvariga för upphandling av rullstolar vilka bestämmelser som gäller i kollektivtrafiken för att kunna åka i olika färdmedel med rullstol?
- Vet förskrivarna av rullstolar vilka bestämmelser som gäller i kollektivtrafiken för att kunna åka i olika färdmedel med rullstol?
- Är brukaren informerad om att valet av rullstol kan påverka möjligheterna att använda kollektivtrafiken?
- Finns det behov av att ta fram en gemensam svensk måttstandard utifrån brukarens behov, rullstolstillverkarnas och kollektivtrafikens förutsättningar samt politiska mål?

Arbetsgruppens resonemang

Busskonstruktörerna bygger bussar utifrån de krav som anges i upphandlingsunderlagen. Svenska Lokaltrafikföreningen, SLTF (numera Svensk Kollektivtrafik) har i "Buss 2000" tillsammans med trafikhuvudmän och entreprenörer enats om ett upphandlingsunderlag. I detta anges bl.a. de krav som gäller för tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar. I detta arbete har inte hjälpmedelsområdet deltagit.

Hjälpmiddelsområdets aktörer är myndigheter såsom Läke- medelsverket och Socialstyrelsen som ger ut föreskrifter och allmänna råd, Hjälpmedelsinstitutet, nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet, branschorganisationer såsom Swedish Medtech, rullstolstillverkare och rullstolsförskrivare. Kollektivtrafiken har motsvarande aktörer, såsom Vägverket, Banverket, Sjöfartsverket och Luftfartsstyrelsen som utfärdar föreskrifter, upphandlingsansvariga trafikhuvudmän, branschorganisationer som Svensk Kollektivtrafik (f.d. Svenska Lokaltrafikföreningen, SLTF), färdmedelstillverkare och entreprenörer.

Det finns alltså ingen gemensam kunskap och värdegrund hos kollektivtrafiken, hjälpmedelsområdet och brukarna. Varje område arbetar för sig och utformar därmed en miljö utifrån sitt perspektiv. Det är heller inte allmänt känt att det råder olika förutsättningar, regelsystem och mått inom respektive område.

Detta kan få konsekvenser för kollektivtrafikresenären om man t.ex. inte är informerad om att ett visst val av rullstol kan innebära hinder att åka med kollektivtrafiken. Det kan också uppstå onödiga hinder när rullstolstillverkarna genom utformningen av sina bruksanvisningar begränsar möjligheterna att åka i t.ex. buss. Kollektivtrafiken anger i sin tur mått och viktbestämmer utan att stämma av med hjälpmedelsområdet.

Lägesrapport oktober 2010

”Buss 2000” har ersatts av ”Buss 2010”, som är branschens gemensamma nationella dokument vad gäller funktionella krav, med utgångspunkt från resenären, på bussar vid trafikupphandlingar och bussinköp. Nätverket har i viss mån bidragit med synpunkter inför revideringen av ”Buss 2010”. I dokumentet har man också länkat till informationsbladet om rullstolar och bussresor.

Stora omorganisationer har skett inom transportområdet, med nya myndigheter och nyfördelade ansvarsområden. Nedan följer ett utdrag ur Trafikverkets webbplats (2010-10-13).

Vem av myndigheterna inom transportområdet gör vad?

Den 1 april 2010 startade Trafikverket och Trafikanalys. Då avvecklas Banverket, Vägverket och SIKÄ (Statens institut för kommunikationsanalys). De nya myndigheterna arbetar tillsammans med LFV (Luftfartsverket), Sjöfartsverket och Transportstyrelsen för att underlätta vardagen för de som reser eller transporterar till sjöss, på väg, med flyg eller järnväg.

- Transportstyrelsen utformar regler och kontrollerar hur de efterlevs, ger tillstånd (körkort och certifikat), registrerar ägarbyten och sköter trängsel-skatt och fordonsskatt.
- Trafikverket ansvarar för långsiktig planering av transportsystemet för alla trafikslag samt för byggande, drift och underhåll av statliga vägar och järnvägar. Trafikverket ansvarar även för genomförande av kunskapsprov och körprov för körkort och taxiförarlegitimation och kunskapsprov av yrkeskunnande för trafiktillstånd och yrkesförarkompetens.
- Trafikanalys granskar beslutsunderlag, utvärderar åtgärder och ansvarar för statistik.

- Luftfartsverket bedriver flygledning för civilt och militärt flyg i Sverige samt ansvarar för säkerheten i och utvecklingen av svenskt luftrum.
- Sjöfartsverket ansvarar för säkerhet och framkomlighet till sjöss samt för byggande, drift och underhåll av sjöfartens infrastruktur.
- Rikstrafiken verkar för en grundläggande tillgänglighet i den interregionala kollektiva persontrafiken genom bland annat upphandling av trafik.

Vad innebär olika bestämmelser för resenären, medresenären, föraren, flygplatshållaren, hjälpmedelsförskrivaren, rullstolstillverkaren, fordons-tillverkaren, övriga?

Rullstolsmått

Rullstolsmått för kollektivtrafiken bygger på "ISO 7193 Wheelchairs – Maximum overall dimensions". Maximala längden för en rullstol är 1200 mm + 50 mm, maximala bredden är 700 mm. I en studie i Storbritannien 1985 av drygt 900 rullstolsanvändare framkom att 80 procent av deras rullstolar rymdes inom maxmått.

Konsekvensen blir att resenären i Sverige inte kan åka buss om hon/han har en rullstol som inte motsvarar maxmått för 80 procent av rullstolarna i den brittiska undersökningen.

- Motsvarar mått på rullstolarna i Sverige idag mått på rullstolarna i Storbritannien 1985?
- Kan vi genomföra en mätstudie i Sverige för att få veta om det är någon skillnad?
- Det anges bara maximala mått. Behövs även mått för minsta bredd/längd/vikt för att exempelvis fastspänningen ska kunna fungera?

Arbetsgruppens resonemang

Mätstudien på rullstolar i Storbritannien från 1985 bekräftade att 80 procent av rullstolarna föll inom ramen för ISO-standard. Troligt är att detta motsvarar svenska förhållanden, men det är inte verifierat. Önskvärt vore att genomföra en mätstudie i Sverige. Det vore dessutom värdefullt att få fram

kunskap om hur många som använder den allmänna kollektivtrafiken idag och med vilka rullstolar samt hur många som hindras från att åka på grund av måttbestämmelser.

Det finns också en europeisk standard för klassificering av eldrivna rullstolar, EN 121 84:

Klass A: Kompakt rullstol huvudsakligen avsedd för **inomhusbruk** som inte nödvändigtvis klarar hinder utomhus.

Klass B: Rullstol tillräckligt kompakt och manövrerbar för inomhusbruk i begränsad omfattning samt för att klara hinder **utomhus i begränsad omfattning**.

Klass C: Rullstol, oftast stor, och inte nödvändigtvis avsedd för inomhusbruk men kapabel att köra långa sträckor och klara hinder **utomhus**.

Det är huvudsakligen klass B och i viss mån klass C som är aktuella för kollektivtrafiken.

Lägesrapport oktober 2010

Arbetsgruppen saknade även mått för manöverutrymme vid på- och avstigning när en resenär med rullstol ska åka kollektivt. Arbetsgruppen genomförde ett eget test 2010-03-11 och kom fram till att utrymmet, inklusive ramp, måste vara minst 2,5 m (helst längre) för att möjliggöra på- och avstigning med en rullstol som är max 1,20 m lång.

Vad är en rullstol? Vad är en skoter (scooter)?

Rullstolar är förflyttningshjälpmedel och ska uppfylla kraven i Direktiv 93/42/EEG om medicintekniska produkter. Enligt "Lag om Vägtrafikdefinitioner" hänförs elrullstolar med en konstruktiv hastighet på högst 15 km/tim till fordonsslaget cykel. En skoter kan vara rullstol om den uppfyller kraven för rullstol. Om den inte uppfyller kraven för rullstol kan den exempelvis vara moped eller terrängfordon. Det förekommer på marknaden skotrar och andra anordningar som inte uppfyller kraven för något fordonsslag och som därför inte får användas annat än på inhägnat område. Vägverket utreder för närvarande om det ska införas ett nytt fordonsslag för rullstolar, skotrar och liknande anordningar.

En skoter är inte avsedd att användas i ett annat fordon. En skoter har inte den stabilitet som krävs och kan orsaka skador på passagerare i händelse av en olycka. Följaktligen kan en rullstolsburen person som använder en sådan typ av förflyttningshjälpmedel inte åka med det på bussen och spårvagnen.

I ett färdtjänstfordon får brukaren ta med sig skotern, men får inte sitta kvar i den utan måste flytta till ett säte i fordonet.

- Har rullstolsförskrivaren denna kunskap och informerar brukaren?
- Får brukaren denna information när hon/han köper skotrar m.m. i öppen handel?

Arbetsgruppens resonemang

Det är tveksamt om alla förskrivare och/eller försäljare idag har denna kunskap. Behov finns att hitta ett system för informationsspridning så att bl.a. förskrivare kan informera brukare att skotrar inte kan tas ombord på bussen och spårvagnen.

Lägesrapport oktober 2010

Lagen om vägtrafikdefinitioner har uppdaterats 2010-10-01. Som en cykel definieras bl.a. ett eldrivet fordon utan tramp- eller vevanordning som är inrättat huvudsakligen för befordran av en person, som är inrättat för att föras av den åkande och som är konstruerat för en hastighet av högst 20 kilometer i timmen. Här ingår bl.a. eldrivna rullstolar men även andra produkter som tidigare inte uppfyllt kraven för något fordonsslag, ex. Segway. Däremot ger lagen inget stöd för att definiera elrullstolar och skotrar på olika sätt.

Fasthållningsanordningar

Fasthållningsanordningar och fastsättningsremmar varierar mycket i sin utformning. En ISO-standard, ISO 10542 finns framtagen. Den innebär bl.a. att fasthållningsanordningen ska kunna hålla fast en rullstol stadigt då rullstolen utsätts för horisontella och vertikala krafter. Under påverkan av dessa krafter får rullstolen inte välta, vrida sig eller ändra position. En ISO-standard i sig

är inte tvingande. Däremot hänvisar Vägverket till ISO-standarderna i sina föreskrifter vilket gör att det i fordon endast är tillåtet att använda fasthållningsanordningar och fastsättningsremmar enligt ISO-standarderna.

De flesta rullstolstillverkare följer idag ISO 7176-19, som bl.a. reglerar hur fasthållningsöglor ska se ut. Standarden är frivillig. Leverantörer har olika tydlig uppmärkning av infästningspunkter på rullstolar. Alla rullstolar har inte infästningspunkter. Alla rullstolar är inte krocktestade.

- Finns det behov av att ta fram en **gemensam** svensk standard på dels fasthållningsanordningar, dels remmar och dels infästningsanordningar på

rullstolen utifrån rullstolstillverkarnas och kollektivtrafikens förutsättningar?

- Går det och är det önskvärt att i upphandling ställa krav på att **alla** rullstolar ska vara krocktestade samt ha uppmärkta infästningsanordningar?
- Inom Europa varierar krav på fastsättning på tåg. Hur påverkar det en resenär i rullstol som reser från Sverige genom Europa med en svensktillverkad stol?

Arbetsgruppens resonemang

Det borde vara standard med krocktester och infästningsanordningar på rullstolar. Det är antagligen inte möjligt att ha en gemensam standard för hur infästningsanordningen på rullstolarna ska se ut. Däremot är det viktigt att den är tydligt markerad och att måtten överensstämmer med ISO-standarderna för remmar och fasthållningsanordningar. Det skulle kunna vara upphandlingskrav för rullstolar som är avsedda att kunna användas i kollektivtrafiken.

Det är dock viktigt att hålla i åtanke att många rullstolar finns ute hos brukare idag som varken är krocktestade eller har uppmärkta infästningsanordningar.

Systemet med fasthållningsanordningar på buss och infästningsanordningar på rullstolar vid framlängesåkning leder idag många gånger till svårigheter, inte minst när bussföraren ska sätta fast rullstolen i mycket trånga utrymmen. Det finns idag tekniska lösningar framtagna för enklare hantering men dessa har inte fått tillräcklig spridning ännu.

När det gäller tåg så har frågan om vilka krav på fastspänning det finns i Europa inte kunnat besvaras. I Sverige gäller följande: när ett färdmedel tillåter stående passagerare likställs personer som färdas i sin rullstol med dessa. På stående passagerare ställs inga krav på fastspänning och då ställs heller inga krav på att passagerare i rullstol ska vara fastspända.

Baklängesåkning

Alla rullstolstillverkare har inte kunskap om vilka bestämmelser som finns inom kollektivtrafiken. Flera tillverkare anger i sina bruksanvisningar att rullstol enbart får användas fastspänd i fordon. Detta bygger på traditionella

krocktester, framlänges, fastspänd, enligt ISO 7176-19. Möjligheten att åka baklänges utan fastspänning har överhuvudtaget inte beaktats och det har heller inte genomförts krocktester av rullstolar utan fastsättning i bakåtvänt läge i färdriktningen.

Det finns tillverkare som väljer att ange att aktuell rullstol inte är lämplig som passagerarsäte, vilket innebär att man måste flytta över till annat säte vid färd.

Krocktester har gjorts i Storbritannien av baklängesåkning, som visat god säkerhet. I Sverige har inte tester av baklängesåkning utförts i någon större omfattning. Bedömningen från Vägverkets sida är att det inte är några problem att åka baklänges i låga hastigheter i stora fordon som bussar och spårvagnar utan att spännas fast.

- Finns det förutsättningar hos rullstolstillverkarna att ta fram ett sortiment med rullstolar som kan användas i kollektivtrafiken och då även för baklängesåkning?
- Bör krocktester baklänges utan fastspänning utföras även i Sverige?
- Går det att bli tydlig i rullstolarnas bruksanvisningar om användningen av rullstol både fastspänd och inte fastspänd är möjlig och i så fall under vilka förutsättningar?
- Är det möjligt att ta fram en ISO-standard som förenar krav på både mått och säkerhet?

Arbetsgruppens resonemang

Det finns idag ett stort antal rullstolar som kan användas i kollektivtrafiken. Däremot framgår det inte alltid i bruksanvisningen om rullstolen är användbar i kollektivtrafiken (vid fram- och/eller baklängesåkning) eller inte. Behov finns av en översyn hur bruksanvisningarna är formulerade utifrån användbarheten av rullstolen i kollektivtrafiken. Detta är en fråga för branschorganisationen Swedish Medtech.

Det pågår också ett arbete med att ta fram en standard för krocktest sittande baklänges i färdriktningen i respektive land inom EU. I Sverige leds arbetet av SIS.

I dagsläget finns det inga förutsättningar för att ta fram en ISO-standard som förenar krav på både mått och säkerhet.

Lägesrapport oktober 2010

Swedish Medtech har aktualiserat frågan om baklängesåkning som inte bör uteslutas i bruksanvisningen till rullstolen när dessa resor faktiskt är möjliga. Flera tillverkare har sedan dess justerat sina bruksanvisningar.

Drivaggregat

Ett drivaggregat är ett hjälpmedel som monteras på en manuellt driven rullstol för att ge kraft för att kunna köra rullstolen. Många drivaggregat kan sticka ut bakom rullstolen. Om man vid baklängesåkning ska köra intill ryggstödet kan det hända att man hamnar en bit ifrån det. I krocktester för baklängesåkning är det högst 10 cm till ryggstödet men det finns inte reglerat hur långt avståndet får vara.

Det finns fordon där man har hittat en lösning genom delat ryggstöd men det är ovanligt inom kollektivtrafiken. Det kan vara farligt vid exempelvis inbromsning när avståndet mellan resenär och ryggstödet är för stort. Men i och med att det inte är reglerat i nationella krav finns det ingen anledning att i informationsbladen avråda från att åka kollektivt med drivaggregat.

Vikt

ISO 7176-19 anger krav på rullstol för användning i fordon. ISO 10542 anger krav på fasthållningsanordning för rullstol. Båda anger att krocktest ska ske med utgångspunkt från en person i rullstol, där provrullstolen väger 85 kg (både elektriska och manuella) och dockan som används väger 76 kg är fastspända och färdas i 50 km och med en kraft av 20 G. Belastningen som uppstår vid inbromsningen motsvarar 1600 kg. Om man lägger till en rullstol som väger 100 kg motsvarar belastningen vid inbromsningen 3600 kg.

- Vad innebär det om rullstolsanvändaren tillsammans med rullstolen väger mer eller mindre än 161 kg?

Arbetsgruppens resonemang

I den nya standarden för ISO 7176-19 och rullstolar kommer testen av stolarna anpassas till olika brukarvikter. Exempelvis skall en 102 kg docka användas om brukarvikten ligger över 95 kg. ATD (se tabell A.1) står för dockvikt.

Table A.1 – Available ATDs för wheelchair testing 1

Occupant weight range kg (lb)	ATD size ^a	Approximate mass of ATD kg (lb)
> 18 to 27 (> 40-60)	6-year-old child	22,5 (50)
> 27 to 43 (> 60-95)	10-year-old child	35 (76)
> 43 to 57 (> 95-125)	Small adult female	47,0 (104)
> 57 to 75 (> 125-165)	Small adult female, weighted ^b	59,0 (130)
> 75 to 136 (> 165-300)	Midsized adult male	76,3 (170)
> 136 (> 300)	Large adult male	102,0 (225)

^a The midsized male ATD must be a Hybrid II or hybrid III typ. The other sizes of ATDs may be Hybrid II, Hybrid III, VIP, P series, or Q series types.

^b The ATD mass may be increased by attaching weighted material, such as lead sheeting, to the exterior of the ATD.

Hjälpmiddelsinstitutet (HI)

HI arbetar bland annat med att prova hjälpmedel på uppdrag av hjälpmedelstillverkare, hjälpmedelsverksamheten och leverantörer, brukarorganisationer och andra. Man arbetar även med utbildning och information kring standarder och provmetoder på uppdrag av bl.a. regioner, landsting, kommuner och privata aktörer.

Då HI:s arbete med central avtalsupphandling åt sjukvårdshuvudmän successivt avvecklas upphör också förteckningen över ”Bra hjälpmedel”, där de flesta hjälpmedel som upphandlades listades.

- Vilka möjligheter har HI att ge förslag/rekommendationer på kravspecifikationer till lokala upphandlingar?
- Vilka möjligheter har HI att utforma listor över rullstolar lämpliga för användning i kollektivtrafik?
- Vilka möjligheter har HI att förbättra kunskapsspridningen till forskrivare?

¹ © Tabellen är återgiven från standarden ISO 7176-19 med vederbörligt tillstånd från SIS Förlag AB Stockholm, Sverige + 46 8 555 523 10, www.sis.se <outbind://43/www.sis.se>, som även säljer standarden i sin helhet.

Arbetsgruppens resonemang

HI arbetar på uppdrag av lokala aktörer, t.ex. regioner och landsting med utbildning kring kravställning och standarder i samband med den lokala utformningen av kravspecifikationer. Det kan vara ett bra tillfälle att lyfta in aspekter som även rör rullstolar i kollektivtrafik. Men, HI kan inte bestämma vad den lokala aktören ställer för krav i sina upphandlingar.

HI samlar in förfrågningsunderlag från huvudmännens upphandlingar och där ingår kravspecifikationer. Kontakta Erik Rehnström, erik.rehnstrom@hi.se för att ta del av dessa.

HI kan göra sammanställningar/listor över de rullstolar som uppfyller vissa krav (t.ex. rullstolar som fungerar i svensk kollektivtrafik). HI "tar med sig" detta önskemål.

HI kan, om önskemål finns, arbeta för att höja kunskapen på området.

Lägesrapport oktober 2010

Hjälpmiddelsinstitutets sista centrala upphandlingsavtal löpte ut den 31 juli 2010. Förteckningen över "Bra hjälpmedel" finns inte sedan några år tillbaka. Produkter som provats och/eller bedömts enligt gällande krav har i HI:s databas över hjälpmedel, webb-HIDA, erhållit märket "Bra hjälpmedel".

HI kan på uppdrag från landsting/regioner medverka vid framtagande av kravspecifikationer inom de områden där HI har kompetens. Via olika skrifter som t.ex. "Specialanpassade medicintekniska produkter" och "Bruksanvisning" sprider HI information till förskrivare.

Lägesrapport september 2011

Hjälpmiddelsinstitutets styrelse fattade i januari 2011 beslut om att avveckla HI:s provning av rullstolar och hygienhjälpmedel. Under våren 2011 har provningsverksamheten avvecklats. Hjälpmiddelsinstitutet har fört samtal med tänkbara aktörer om övertagande av utrustning för fortsatt provning inom området. HI har slutit ett avtal med SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, som övertagit provningsutrustning med målet att starta provning inom områdena rullstolar och hygienhjälpmedel hösten 2011.

Hjälpmiddelsinstitutet fortsätter att verka för säkra och bra hjälpmedel, produkter och tjänster. Det gör HI bland annat genom att ta en aktiv roll inom standardiseringen och genom att driva olika utvecklingsprojekt. Runt om i landet genomför HI en mängd projekt där användare av hjälpmedel provar hjälpmedel i sin vardag. Det är allt från användningen av "smart-phones" för människor med ADHD till digitala trygghetslarm.

Ansvar

Trafiklagstiftningen är övergripande. Lagen om medicintekniska produkter ger ett ansvar både till tillverkaren och till förskrivaren. Tillverkaren ansvarar för att produkten är lämplig för avsett ändamål. Förskrivaren är personligt ansvarig för att produkten är lämplig och att brukaren kan använda och hantera den på avsett sätt. Trafikhuvudmannen utarbetar resevillkor. Föraren är personligt ansvarig för att ha tagit ombord aktuell resenär med rullstol. Brukaren är ansvarig för att följa de instruktioner och anvisningar som ges av förskrivaren samt rullstolens bruksanvisning. För att kunna åka med rullstolen i kollektivtrafiken krävs kunskap både om rullstolens mått, vikt och infästningsanordningar.

- Hur kan resenären få information om rullstolen får tas med på buss, spårvagn, tåg och flyg?
- Hur kan resenären få information om rullstolens mått, vikt och infästningsanordningar?

Arbetsgruppens resonemang

Det är mycket viktigt att resenären kan få information om vilka mått rullstolen har och om den kan användas i kollektivtrafiken. Det finns måttangivelser i bruksanvisningen, men dels behöver den informationen förenklas och dels behöver brukaren redan vid förskrivningen få information om användbarheten av rullstolen i kollektivtrafiken.

Det i sin tur innebär att det finns behov av ett system för att ge förskrivarna all nödvändig information så att dessa i sin tur kan informera brukaren och diskutera valet av rullstol även utifrån användbarheten i kollektivtrafiken.

Utöver rullstolsmåttarna behöver brukaren även ha kunskap om infästningsanordningarna på rullstolen. Dessa finns idag i bruksanvisningen men borde också vara tydligt markerade på stolen. Det finns behov av att arbeta vidare med dessa frågor för att hitta enkla system för god informationsförmedling.

Transport

Vid transport i exempelvis flygplan behöver brukaren och flygplatshållaren enkel och tydlig information om hur rullstolen på ett säkert sätt fälls ihop, eventuella batterier kopplas ur och rullstolen återställs i användbart skick.

- Hur kan bruksanvisningarna förbättras så att de ger den information som behövs för att rullstolen på ett säkert sätt kan fällas ihop, förvaras och återställas i användbart skick?
- Är det möjligt att framställa rullstolsförpackning vid transport samt monteringsverktyg för säker transport av rullstol?

- Finns det riktlinjer/bestämmelser för ”parkering” av rullstolen när brukaren flyttar över till ett buss-/tågsäte?

Arbetsgruppens resonemang

Mycket information finns i rullstolens bruksanvisning. Denna kan vara för omfattande för att kunna användas vid resor. Det finns behov av kortinformation, framförallt inför flygresor med elrullstol.

Denna information skulle kunna bestå av ett utdrag ur bruksanvisningen som kan fästas vid rullstolen och som visar hur man fäller ihop rullstolen och hur man kopplar ur batteriet.

En lösning hade varit om några leverantörer kunde ta fram ett exempel på en sådan ”Monteringsanvisning vid flygresa”. Antagligen skulle det räcka med ett A4 eller A5-blad med huvudsakligen bilder. En sådan kortinformation skulle med fördel kunna finnas på leverantörens hemsida så att rullstolsanvändaren kan skriva ut den vid behov. Om några leverantörer tar fram en sådan kortinformation och om den visar sig vara användbar och uppskattad kommer förhoppningsvis fler leverantörer att följa exemplet.

När det handlar om transport i bil behövs också information om hur man lyfter rullstolen på ett säkert sätt.

Frågan om rullstolsförpackning vid transport skulle möjligtvis brukare och/eller sortimentsgrupperna kunna diskutera med leverantörerna. Att införskaffa rullstolsförpackning kommer i så fall antagligen att bli ett egenansvar för brukaren. Monteringsverktyg behövs antagligen inte för de flesta rullstolsmodellerna.

Riktlinjer/bestämmelser för ”parkering” av rullstolen när brukaren flyttar över till ett buss-/tågsäte har ännu inte diskuterats.

Arbetsgruppens slutsatser

Även om en del frågor har kunnat besvaras så konstaterade arbetsgruppen att långt ifrån alla frågor blivit utredda. Många frågor kommer att kräva tid och engagemang.

Till att börja med enades arbetsgruppen om tre områden att arbeta vidare med:

- sammanställning av information,
- spridning av information och
- nationell handbok för upphandling.

Det bildades en särskild grupp för att ta fram förslag till olika informationsblad som även skulle kunna användas på nationell nivå. Gruppen träffades 2007-06-05 och 2007-08-29.

Arbetsgruppens förslag diskuterades och justerades 2007-09-03 och 2007-12-05.

Sedan dess har arbetsgruppen fungerat som ett nationellt nätverk och har haft ytterligare två träffar 2008-05-06 och 2008-09-04. Nätverket "Rullstolar i kollektivtrafiken" innefattar även frågor kring förflyttningshjälpmedel på hjul.

Lägesrapport oktober 2010

Nätverket har sedan träffats 2009-03-05, 2009-09-24, 2010-03-11 och 2010-10-19.

5. Resultat

5.1 Sammanställning av information

Sammanställningen omfattar:

- Mått på olika rullstolsmodeller.
- Informationsblad för resor med rullstol i kollektivtrafiken (se 7.1):

Rullstolar och bussresor

Rullstolar och spårvagn

Rullstolar och resor med specialfordon (färdtjänstbuss)

Rullstolar och tågresor

Flygresor med eldrivna rullstolar och med manuellt drivna rullstolar med elektriska funktioner.

Rullstolar och båtresor

Lägesrapport oktober 2010

Informationsbladen för resor med buss och spårvagn har uppdaterats 2009-11-06.

Informationsblad för rullstolar och båtresor har arbetats fram under ledning av transportstyrelsen, sjöfartsverket.

Listan över mått på olika rullstolsmodeller har uppdaterats 2010-10-13.

Mått på olika rullstolsmodeller

Elrullstolar klass B inne/utebruk

På de allra flesta stolarna kan sittbredden på sitsen justeras vilket kan påverka totalbredden och göra elrullstolen bredare än angivet mått.

Version 101013 avser elrullstolar klass B som förskrivs i hela Sverige.

Elrullstolar klass B inne/utebruk

* Utgången modell hos leverantören. ** Ingår i Västra Götalands sortiment.

Modell och leverantör	Max brukarvikt kg	Total längd cm	Chassits bredd cm	Rullstolens vikt kg
Allround 900 LB Mecical*	140	114	62-66	100
Allround 970 LB Medical*	120	114	62-66	100
Kompakt 905 LB Medical**	130	103	60	80
Clou LB Medical*	130	110	59	66
Mistral Invacare*	120	108	62	67
Garant 63 Invacare*	100	107	62	57
Mirage Invacare	120	104	53-65	72
Dragon Invacare	125	103	58-63	100
Bora Invacare	130	116	59-62	98
Stream Invacare	130	103	64	105
Salsa Sunrise	140	114	58/61	114
Samba Sunrise	120	95	61	75
B 400 Otto Bock	140	106	58	90
Max 90 Permobil*	uppgift finns ej	106	65	108
Super 90 Permobil*	uppgift finns ej	116	65	118
Chairman I Permobil*	120	110	64	130
Chairman II Permobil*	120	110	66	145
Chairman HD Permobil**	200	112	70	165
C500 Permobil**	120	115	65	158
C400 Permobil**	120	108	61	155
C300 Permobil	120	108	62	112

Modell och leverantör	Max brukarvikt kg	Total längd cm	Chassits bredd cm	Rullstolens vikt kg
Entra Permobil*	100	121	61	125
Street Permobil	120	118	63	155
Moover 85 Invacare*	100	110	64	90
Moover 95 Invacare*	150	120	65	125
Dx Kompakt RVS Rehab**	125	87 utan benstöd	62	120
Jazzy 1121 Minicrosser**	150	89 utan benstöd	65	148
Tornado Invacare	125	110	60-69	125
Typhoon Invacare	150	116	60-69	140
Zephyr Inavcare	120	120	63-69	170
FDX Invacare	136	107-125	59,5-64	140
TDX SP Invacare	120/160/180	98	64	138
Eligo Handicare	120	115	64	138
Balder FinessEtac	120	88 med uppfällda fotplattor	64	130
Storm Invacare*	100/150	110	63	114
Storm3 Invacare**	150/200	110	63	130
Storm4 Invacare**	150	119	63	174
Smart LB Medical	130	111	63-73	110
Puma Handicare	160	110	65	135
Quickie F55 Sunrise	127	110	64	110
Quickie Groove Sunrise	182	111	64	187
B 500 Otto Bock	120	94	64	95
B 600 Otto Bock	120	94	64	105
Balder Liberty Etac	120	100 med uppfällda fotplattor	65	130

Elrullstolar klass C utebruk

* Utgången modell hos leverantören. ** Ingår i Västra Götalands sortiment.

Modell och leverantör	Max brukarvikt kg	Total längd cm	Chassits bredd cm	Rullstolens vikt kg
C 1000 Otto Bock	200	108	64	115
C 2000 Otto Bock	160/200/260	122	68	
Touring 928 LB Medical**	150	123	68	150
Optimus LB Medical	140/160/180	98	64	138
G50 Invacare**	150	124	70	135
Trax Permobil*	135	122-142	69	170
X850 Permobil**	136	126-146	72	190

(Sammanställt av Barbro Nohlqvist, Område Hjälpmedel, Västra Götalandsregionen).

Manuella rullstolar

Det är svårt att lista vilka manuella rullstolar som kan användas i kollektivtrafiken på samma sätt som ovan listade eldrivna rullstolar. Samma modell av manuell rullstol finns i många olika sittbredder. Det är sittbredden på den aktuella manuellt drivna rullstolen som begränsar om den kan användas i kollektivtrafiken.

Beräkna sittbredd + bredd för drivhjul. Bredden på drivhjulspår varierar mellan ca 20 cm till 28 cm beroende på modell, om rullstolen har vårdarmanövrerad broms eller på annat sätt utflyttade drivhjul.

Längden på den manuella rullstolen är inget problem om inte ryggstödet måste vara bakåtvinklat eller vinkelställbara benstöd måste vara uppfällda vid färd i fordonet. Då kan stolen bli för lång.

5.2 Spridning av information

Om rullstolsanvändaren ska kunna åka kollektivt måste hon eller han ha kunskap om måtten på sin rullstol och måtten som gäller inom kollektivtrafiken. För att alla brukare ska kunna få denna kunskap krävs en bred informations spridning.

Informationsbladen förvaltas av Hjälpmedelsinstitutet, www.hi.se/kollektivtrafik och länkas till webbplatser som berör ämnet hos respektive organisationer som ingått i arbetsgruppen.

Det finns även möjlighet för handikapporganisationer och återförsäljare av rullstolar och andra berörda att länka till informationsbladen på sina webbplatser.

Det räcker dock inte att veta vilka rullstolsanvändare som kan åka kollektivt idag. För att förbättra möjligheterna att åka kollektivt med rullstol måste rullstolstillverkarna och kollektivtrafiken samverka när nya rullstolar utvecklas och när nya fordon utformas. För att kunna förbättra tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning är krav på utformning av rullstol och fordon lika viktiga. Kompromisser är möjliga. Diskussion krävs för att utreda vidare hantering. Det första steget är ett förbättrat informationsutbyte och kontinuerligt samarbete. Deltagande parter i detta arbete bildar ett nätverk som träffas årligen med varierande ordförandeskap. I samband med dessa träffar uppdateras denna rapport.

Samarbetet över gränserna har redan under projektets gång gett resultat. Som ett exempel så har det inom branschorganisationen Swedish MedTech lyfts frågan om hur bruksanvisningarna för rullstolar borde vara utformade avseende användning i kollektivtrafik.

5.3 Nationell handbok för upphandling

I ”Buss 2000” (numera ”Buss 2010”) redogörs för huvudmannakrav på bussar i linjetrafik. Rapporten kan utgöra en del av huvudmannens förfrågningsunderlag vid upphandling av trafik. ”Buss 2000” (numera ”Buss 2010”) förvaltas av Svensk Kollektivtrafik.

Hjälpmedelsinstitutet har tidigare samordnat nationella ramavtals-upphandlingar av rullstolar. Detta arbete avvecklas idag och ersätts av lokala upphandlingar. Hjälpmedelsinstitutet erbjuder stöd i lokala upphandlingsprocesser och samlar in förfrågningsunderlag (där ingår kravspecifikationer) från huvudmännens upphandlingar.

Upphandlingsmanualer för kollektivfordon respektive rullstolar skulle också underlätta kontinuerliga jämförelser och avstämda justeringar av båda manualerna – för att förbättra möjligheterna för rullstolsanvändare att åka kollektivt! Samlad information och fakta underlättar för upphandlande parter att välja kollektivtrafikfordon och rullstolar som fungerar i förhållande till varandra, vilket i sin tur underlättar för personer som använder rullstol att åka kollektivt.

6. Referenslista

Autoadapt, www.autoadapt.se

Buss 2010, www.svenskkollektivtrafik.se/Medlemsservice/Publikationer
>Fordon, Buss 2010 vers. 1.1

Flygresehandboken,
www.transportstyrelsen.se/sv/Luftfart/Resenarsinformation
>Flygresehandboken för funktionshindrade

Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel
www.vgregion.se/hjalpmedelshandbok

Handikappkommittén, www.vgregion.se
>Politik >Nämnder och styrelser

Järnväg, www.trafikverket.se
www.transportstyrelsen.se/sv/Jarnvag

Lagen om medicintekniska produkter
www.socialstyrelsen.se/regelverk/lagarochforordningar
>Medicintekniska produkter

Lagen om vägtrafikdefinitioner
www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010559.htm

Sjöfartsverkets handbok: Anpassning av passagerarfartyg med hänsyn till personer med funktionsnedsättning, www.sjofartsverket.se/funktionshinder

Transportstyrelsens författningssamling vad gäller utrustning på fordon och krav, www.transportstyrelsen.se/sv/Regler/Regler-for-vag/ >TSFS 2010:2

Trafikverkets författningssamling
www.trafikverket.se/Om-trafikverket/Forfattningssamlingar

Västtrafik, www.vasttrafik.se
www.transportstyrelsen.se/sv/Jarnvag

7. Bilagor

7.1 Informationsblad för resor med rullstol i kollektivtrafiken:

- Bladet om rullstolar och bussresor..... 32
- Bladet om rullstolar och spårvagnsresor 34
- Bladet om rullstolar och specialfordon (färdtjänstbuss) 36
- Bladet om rullstolar och tågresor..... 38
- Bladet om rullstolar och flygresor..... 39
- Bladet om rullstolar och båtresor 41

Rullstolar och bussresor

Mått

Alla rullstolsmodeller ryms inte i bussar. För att du med säkerhet ska veta om din rullstol ryms bör du skriva upp dina rullstolsmått och jämföra dessa med kollektivtrafikens måttbestämmelser som finns i tabellen nedan. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ↓

Rullstolsmodell:		Måttbestämmelser för buss (maxmått)
Totallängd:	mm	1 200 mm
Totalbredd (mätt på bredaste ställe):	mm	700 mm
Vikt:	kg	300 kg (stol + resenär)
Fästpunkter: ☐ ja ☐ nej Är de markerade? ☐ ja ☐ nej		(Krav vid resa i landsbygd där fästanordning finns)

Rampen in till bussen har en lutning på maximalt 12 %.

Med el-rullstol med styre (även s.k. skoter) får du inte åka buss.

Fasthållning

Bussar som vanligen används i stadstrafik har särskilda rullstolsplatser som är utmärkta och som har rygg- och sidostöd. Där åker man baklänges, utan fastspänning. Observera att exempelvis trehjuliga rullstolar kan vara instabila.

Bilden visar ett exempel på anvisad rullstolsplats utan fasthållning.

Det finns bussar med anvisad rullstolsplats med fasthållningsanordning. Dessa bussar används vanligen i landsvägstrafik. Där det finns fasthållningsanordningar måste rullstolen vara fastspänd vid färden. Bussföraren hjälper dig med att spädda fast din rullstol. Fråga din förskrivare om det är svårt att hitta fästpunkterna på din rullstol. Där det finns bälten till passagerare ska dessa användas.

Exempel på anvisad rullstolsplats med fasthållning.

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats
www.hi.se/kollektivtrafik

Version 091106 Artikelnummer 09386-pdf

Rullstolar och spårvagn

Mått

Alla rullstolsmodeller ryms inte i spårvagnar. För att du med säkerhet ska veta om din rullstol ryms bör du skriva upp dina rullstolsmått och jämföra dessa mot kollektivtrafikens bestämmelser som finns i tabellen nedan. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:		Måttbestämmelser för spårvagn (maxmått)
Totallängd:	mm	1 200 mm
Totalbredd: (mätt på bredaste ställe!)	mm	700 mm
Vikt:	kg	250 kg (stol + resenär)

Rampen in till spårvagnen har en lutning på maximalt 12 %.

Med elrullstol med styre (även s.k. skoter) får du inte åka spårvagn.

Fasthållning

Spårvagnar har särskilda rullstolsplatser som är utmärkta och som har rygg- och sidostöd. Där åker man baklänges, utan fasthållning. Observera att exempelvis trehjulinga rullstolar kan vara instabila.

Bilden visar ett exempel på anvisad rullstolsplats

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se

Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats
www.hi.se/kollektivtrafik

Version 091106 Best nr 09387-pdf

Rullstolar och resor med Specialfordon (färdtjänstbuss)

Mått

För att säkerställa både hög trafiksäkerhet och god samplanering så behövs kunskap om rullstolens mått vid bokningstillfället av en resa med Specialfordon. Därför har rullstolsmodeller delats in i fem olika klasser, så kallad Svensk Kollektivtrafikklassning. Klassningen bygger på längd, bredd, vikt och rullstolens vändradie. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:	
Totallängd:	mm
Totalbredd (mätt på bredaste ställe):	mm
Vikt (stol + resenär):	kg
Vändradie (gäller endast elrullstol):	
Fästpunkter: ☐ ja ☐ nej	
Är de markerade?: ☐ ja ☐ nej	
*Svensk Kollektivtrafikklass:	

Utifrån de mått din rullstol har kan du ange den Svensk Kollektivtrafikklass din rullstol tillhör enligt nedanstående tabell.

*Svensk Kollektivtrafiks rullstolsklassning vid resa i specialfordon

Storlek (cm)	Vikt (kg)	Vändradie (cm)	SLTF Klass
130x75	<50	<100	1
130x75	<100	<130	2
150x85	<200	<150	3
150x85	>200	<150	4
150x85	>200	>150	5

Rampen in till bussen har en lutning på maximalt 15 %.

* Svensk Kollektivtrafik är läns- och lokaltrafikens branschorganisation.

Fasthållning

Vid resa i Specialfordon ska rullstolen alltid spännas fast. Föraren hjälper dig med att spänna fast din rullstol. Fråga din förskrivare om det är svårt att hitta fästpunkterna på din rullstol. Kontrollera detta före din resa. Bälten till passagerare ska användas.

Exempel på rullstolsplats i ett Specialfordon

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik

Version 080908 Best nr 08357-pdf

Rullstolar och tågresor

Mått

Alla rullstolsmodeller ryms inte på tåget. För att du med säkerhet ska veta om din rullstol ryms bör du skriva upp dina rullstolsmått och jämföra dessa med kollektivtrafikens måttbestämmelser som finns i tabellen nedan. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:		Måttbestämmelser för tåg (maxmått), se dock text nedan
Totallängd:	mm	1 200 mm
Totalbredd: (mätt på bredaste ställe)	mm	700 mm
Vikt:	kg (se nedan)	

De mått som anges gäller för nytillverkade tåg. Eftersom det finns äldre tåg i trafik måste du ta kontakt med det järnvägsföretag du skall åka med för att kunna vara säker på vad som gäller för din resa.

Den vikt (rullstol samt resenär) som olika järnvägsföretag kan hantera beror på vilken typ av lyftanordning/ramp tågen är försedda med. Man kan hantera vikter på 225 kg, i många fall mer, men för att vara helt säker på vad som gäller för just din resa måste du kontakta det järnvägsföretag du skall åka med.

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik. Version 080908 Best nr 08355-pdf

Flygresor med eldrivna rullstolar och med manuellt drivna rullstolar med elektriska funktioner

På flygresor transporteras rullstolen alltid i lastutrymmet. Måtten på lastluckan varierar och kan skilja sig åt beroende på flygplanstyp.

Innan du reser

1) Mått

Vid bokning av flygresor måste du ange transportmått på din rullstol. Transportmått anger längd, höjd, bredd och vikt när rullstolen är hopfällad, **med hjulen på**. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan ibland skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Transportmått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:		
Längd:	Inklusive benstöd mm	Exklusive benstöd mm
Höjd:	Ej hopfällt ryggstöd mm	Hopfällt ryggstöd mm
Bredd:	Inklusive armstöd mm	Exklusive armstöd mm
Vikt:	kg	

2) Batterier

Om du har en eldriven rullstol eller en manuellt driven rullstol med elektriska funktioner måste du vid bokning av flygresor ange vilken typ av batteri din rullstol har. Gelbatterier är det vanligaste. Uppgifter om rullstolens batterier finns i bruksanvisningen.

Typ av batteri på min rullstol: _____

Hjälpmedelsinstitutet

3) Monteringsanvisning vid flygresan

Se efter om du på leverantörens hemsida kan hitta "Monteringsanvisning vid flygresan", ett informationsblad som kan fästas på rullstolen och som hjälper personalen på flygplatsen att se hur rullstolen fälls ihop och hur batterier hanteras vid flygresan.

När du reser

Rullstolen fraktas alltid i flygplanets lastutrymme. Antingen får du lämna rullstolen vid flygplansdörren eller vid incheckningen. I så fall får du hjälp med att flytta över till en av flygplatsens rullstolar.

Om olyckan är framme och rullstolen skulle ha skadats eller gått förlorat under flygresan är det mycket viktigt att du anmäler skadorna/förlusten genast, innan du lämnar flygplatsen.

Mer information kan du hitta i Luftfartsstyrelsens "Flygresehandboken för funktionshindrade" på www.luftfartsstyrelsen.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, Individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik

Rullstolar och båtresor

Mått

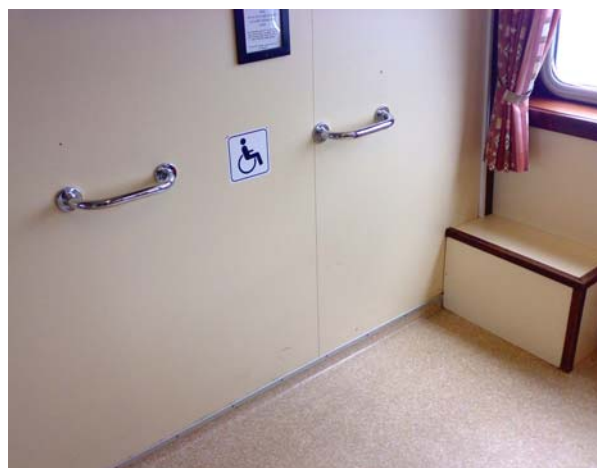
I stort sett alla rullstolstyper ryms på passagerarbåtar, t.ex. skärgårdsbåtar och Gotlandsfärjor. Det finns inga mått- eller viktbestämmelser som begränsar hur stor eller tung en rullstol kan vara för att användas på passagerarbåtar.

Skärgårdsbåtar och mindre passagerarbåtar har nästan alltid en besättningsman posterad vid landgången vid på- och avstigning. Denne kan lösa eventuella problem som kan uppstå för den som använder rullstol.

Fasthållning

Det skall finnas 1 plats för rullstol per 100 passagerare som en båt får ta. Detta gäller passagerarbåtar som kan ta minst 100 passagerare - och är byggda efter 1960. Vid dessa platser skall finnas möjlighet att spärra fast rullstolen med remmar, åtminstone på de nyare båtarna.

Båtoperatörens (rederiets) webbplats har ofta information om hur det är att resa med just deras båtar om du har funktionsnedsättning.

Att tänka på om du vill resa med mindre eller äldre passagerarbåtar - se sidan två.

Att resa med mindre eller äldre passagerarbåtar

Om du som använder rullstol planerar att åka med en utflyktsbåt eller en mindre passagerarbåt, kan det vara idé att kontakta båtoperatören i förväg. Hör dig för hur det fungerar med rullstol på just den båt du vill åka med. Den här typen av båtar är ofta äldre och byggda helt utan tanke på tillgänglighet. Ofta trafikerar de mindre orter och öar eller används som taxibåt eller fisketurbåt.

Problem kan uppstå för dig som använder rullstol för att:

- landgång kan saknas eller är smal med brant lutning.
- entrédörren kan vara smal och ha höga trösklar.
- trappsteg kan finnas.
- det är för få och små fria ytor i passagerarutrymmet.

Mindre passagerarbåtar har ibland ingen besättningsman vid landgången vid på- och avstigning.

Är du det minsta osäker inför en båtresa kontakta båtoperatören i förväg!

Regler och rekommendationer för tillgänglighet till passagerarbåtar finns beskrivna i en nätbaserad handbok på Sjöfartsverkets webbplats. Den vänder sig främst till redare och varv, men den kan även vara av värde för personer som är intresserade av tillgänglighet ombord.

www.sjofartsverket.se/funktionshinder

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik. Version 110901 Artikelnummer 11356-pdf

Rullstolar i kollektivtrafiken

Individ- och samhällsperspektiv

Rapporten beskriver arbetet som påbörjades i Västra Götalandsregionen, med att sammanföra personer som arbetar med hjälpmedelsfrågor med personer som arbetar med tillgänglighet inom kollektivtrafiken och med brukarrepresentanter.

Frågorna som kom upp vid dessa möten var många och komplexa och det krävdes att nationella aktörer deltog. Så bildades arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken”. En del frågor har fått svar i rapporten, andra finns kvar.

Ett informationsmaterial arbetades fram av gruppen det återfinns i rapporten och på www.hi.se/kollektivtrafik.

Den första upplagan av rapporten ”Rullstolar i kollektivtrafiken” publicerades 2008. Rapporten har reviderats och uppdaterats med en ”Lägesrapport oktober 2010” och en ”Lägesrapport september 2011”, som är införda under respektive rubrik i ursprungstexten. Därutöver har olika tabeller, sammanställningar och länkar aktualiserats.

Hjälpmiddelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

Hjälpmiddelsinstitutet arbetar för full delaktighet och jämlikhet genom att medverka till bra och säkra hjälpmedel, en effektiv hjälpmedelsverksamhet och ett tillgängligt samhälle.

Hjälpmiddelsinstitutets verksamhet omfattar provning och stöd vid upphandling av hjälpmedel, forskning och utveckling, utredningsverksamhet, utbildning och kompetensutveckling, internationell verksamhet samt information och kommunikation.

Hjälpmiddelsinstitutets huvudmän är staten och Sveriges Kommuner och Landsting.

Hjälpmiddelsinstitutet

Box 2047, 174 02 Sundbyberg

Tfn 08-620 17 00

Fax 08-739 21 52

Texttfn 08-759 66 30

E-post registrator@hi.se

Webbplats www.hi.se

Artikelnummer

11354-pdf